

Jozef Tatár

Umelecký profil
Štefana Krčméryho

Baněká Bystrica 2015

**Filozofická fakulta
Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici**

Jozef Tatár

Umelecký profil Štefana Krčméryho

**Banská Bystrica
2015**

© doc. PaedDr. Jozef Tatár, PhD.

Recenzenti: doc. PhDr. Augustín Maťovčík, DrSc.
doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc.

ISBN 978-80-557-0949-9

Obsah

Úvod	4
Ad vocem: Štefan Krčméry (Poznámky k biograficko-bibliografickému profilu)	7
Analyticko-interpretáčné čítanie ľúbostnej poézie	27
Historizmus ako tematická alternatíva (nielen) v umeleckej tvorbe (Pokus o umelecké modelovanie národných a regionálnych dejín. Paralela medzi históriou a prítomnosťou)	48
K slovensko-slovansko-európskej dimenzii tvorby	60
Krčméryho politikum ako nemenná koncepcia v publicistických, kultúrno-osvetových a literárnych realizáciách	71
<i>A ešte letiace tiene</i> (Marginálie k nedávno objavenému umeleckému textu Štefana Krčméryho)	81
Záver	90
Zusammenfassung	92
Literatúra	94
Bibliografická poznámka	100
Menný register	101

Úvod

Pri každom návrate k Štefanovi Krčmérymu (1892 – 1955) si uvedomujeme doterajšiu absenciu syntetizujúceho výkladu jeho tvorivého potenciálu, pre ktorý je typická širokospektrálnosť (umelecká, vedecká, publicistická, osvetová činnosť atď.). U autora s uvedenou orientáciou je evidentná snaha dosiahnuť plnosť života aj umeleckou tvorbou [(poézia: *Keď sa sloboda rodila* (1920), *Herbarium* (1929), *Piesne a balady* (1930) a *Pozdrav odmlčaného básnika* (1944), prózy *Osvobodenie* (1932) a *A ešte letiace tiene* (1933), súbor *Zimná legenda* (1957, vznik 1933), *Ty a ja. Libsbrify* (1972), výber *Román bez konca* (1977)]. Záujem o interpretovanie Krčméryho – umelca vyvolali mnohé jeho básnické i prozaické texty, ktorých inšpiratívnosť a podnetnosť nevidíme len na úrovni vlastného čitateľského zážitku, ale aj ich dobového pôsobenia v duchu vývinových zákonitostí slovenskej literatúry v medzivojnovom období. Aj to sú dôvody prečo reagujeme na dnešnú nekompletnosť dlhodobo a náročne sa tvoriaceho spojenectva Krčméry – umelec. Náš monografický zámer naplňujeme dvojlíniou – tematizovaním nových problémov a systematizovaním doterajších výskumných záverov s konfrontačnou a aktualizácnou participáciou nášho čítania.

Jeho charakteristiky sa pohybujú od Lukáčovej monumentalizácie („veľký fakľonosič“)¹ k neutrálnejším označeniam, napr. „zakladateľ modernej a európskej slovenskosti“,² či „základná osobnosť slovenskej literatúry 20. storočia“³. Existujúca škála literárnovedných príspevkov o umeleckej tvorbe Š. Krčméryho má väčšinou charakter jubilejných konferenčných výstupov, najčastejšie publikovaných v *Biografických štúdiách* (1974, 1994, 2003), *Slovenských pohľadoch* (1992) a *Slovenskej literatúre* (2003). Za jedinú prácu monografického charakteru možno považovať biograficko-bibliografický portrét autora *Slovo čisté* s podnázvom *Život a dielo Štefana Krčméryho v dokumentoch* (1979) od A. Maťovčika. Istú literárnovednú „zdržanlivosť“ či nedôveru voči Krčmérymu – literátovi mohol spôsobiť aj status „medzigeneračného“ autora, ktorý osciluje medzi literárno-estetickými požiadavkami pred a poprevratového obdobia.⁴ K nezájmu skúmať literárne

¹ *Lud*, 19. 2. 1970. In Literárny archív Slovenskej národnej knižnice (ďalej LA SNK) v Martine, sign. 126 AE 3.

² VANOVIČ, J. Štefan Krčméry: Nositeľ nielen hodnôt, ale aj výstrah. In *Romboid*, 2006, č. 8, s. 66.

³ MIKULA, V. a kol. *Slovník slovenských spisovateľov*, 2005, s. 315.

⁴ TOMČÍK, M. *Na prelome epoch*, 1961, s. 13.

osobnosti problematickej umeleckej vyhranenosti treba pridať aj Krčméryho sklony k univerzálnosti s doménou literárnohistorického, teoretického či estetického zamerania,⁵ ale aj jeho profesionálny program zahrnujúci predovšetkým literárnu osvetu a organizovanie literárneho života na Slovensku.⁶ Akoby aj jeho kľúčová tvorivá orientácia vo väčšej miere viažuca na seba vedecký a odborný potenciál bola príčinou doteraz neexistujúceho celistvejšieho obrazu na tému Krčméry – básnik a prozaik. Aj to je dôvod, prečo slovami Š. Druga („Znova Krčméry“)⁷, vystupuje aj v súvislosti s nedávnym objavením a publikovaním neznámych Krčméryho rukopisov z roku 1933 – *A ešte letiace tiene* a *Vajanský* (2012) aktuálne do popredia potreba začlenil tvorbu tejto osobnosti kriticky jednoznačnejšie do národnej literatúry.

Za prekvapujúci možno považovať doterajší minimálny záujem o Krčméryho prózu. Hoci sa jej písaniu nevenoval tak sústavne ako poézii a prekladom, rozhodne si zasluhuje literárnovednú pozornosť. V roku 1974 sa nad absenciou kritickej reflexie Krčméryho próz pozastavil A. Matuška. Až v roku 2003 Krčméryho – prozaika komplexnejšie „zachraňoval“ V. Petřík,⁸ ktorý výstižne poukázal na ich význam v zmysle kompletizácie autorského profilu. Najnovší záujem o tvorbu Š. Krčméryho a jej prezentovanie je symetricky rozložený medzi vedu a umenie. Vedeckú orientáciu autora predstavuje Zelenkovej publikácia *Slovenská prozódia a verzifikácia v rukopise Štefana Krčméryho* (2006), umelecký a odborný portrét dotvára publikovanie dvoch neznámych rukopisov – prózy a literárnohistorickej eseje zásluhou tej istej autorky (*Veci na dne duše*, 2012).

Z textového aspektu monografia zahŕňa tematicky a žánrovo orientovaný výber z autorovej básnickej a prozaickej tvorby s výskumným dôrazom na tematicko-motivickú štruktúru a poetologické zložky. Optimalizáciu výskumných postupov sa snažíme garantovať recepcio-interpretačným čítaním, reinterpretáciou a komparáciou. V nevyhnutnej miere využívame opis dobových súvislostí, prípadne biograficko-bibliografické fakty, ktoré považujeme za objektivizujúci pendant k uvedeným postupom. Heuristický výskum (archívne pramene – predovšetkým korešpondencia) a interdisciplinarita zameraná najmä na filozofický, sociologický

⁵ KRČMÉRY, Š. *Estetické reflexie*, 1975.

⁶ V liste H. Karlovskej (28. 5. 1919) zdôrazňuje: „Ja som Ti od prírody idealista, ale nie z tých starých, čo v oblakoch lietali, ale z tých nových, ktorí siahajú do života, hýbu národom a pritom nehľadia na tituly, ani na vyššie dôchodky...“ (KRČMÉRY, H. *Puknuté husle*, 1995, s. 34).

⁷ DRUG, Š. Znova Krčméry. In *Romboid*, 1973, č. 9, s. 36 – 39.

⁸ Pred ním v doslove Prózy Štefana Krčméryho A. Maťovčíka (KRČMÉRY, Š. *Román bez konca*, 1977, s. 117 – 122) a M. Bátorová: Medzi ideálom a ničotnosťou (Próza Š. Krčméryho). In *Biografické štúdie*, 21, 1994, s. 52 – 57.

a psychologický kontext sú limitované literárnovednými cieľmi: identifikáciou textov z aspektu umelecko-estetického progresu na pozadí literárno-vývinových súvislostí (kapitoly: Analyticko-interpretáčn  čítanie ľubostnej poézie, Historizmus ako tematick  altern t va (nielen) v umeleckej tvorbe, K slovensko-slovansko-európskej dimenzii tvorby, Krčméryho politikum ako nemenn  konceptcia v publicistických, kultúrno-osvetových a literárnych realizáciách, *A e ste letiace tiene* – parciálna interpretácia prózy). Na ľudske a psychick  problémy autora nazeráme za pomoci odboru psychológia osobnosti ( vodn  kapitola: Ad vocem: Štefan Krčméry).

Menný register

A

ADY, E. 20, 28, 63, 94
ARANY, J. 54

B

BAGIN, A. 27, 28, 35, 37, 75, 94
BARTEK, H. 23
BÁTOROVÁ, M. 5, 48, 68, 94
BEL, M. 56
BELLA, O. 67
BENIAK, V. 22
BENICKÝ 53
BERGSON, H. 12, 88, 95
BODICKÝ, M. 9, 55
BOHŮŇ, P. 56
BOBRYK, R. 98, 100
BOČKAJ, Š. 86
BOTTO, J. 54
BOTTO, J. (Július) 55
BREZINA, J. 27, 31, 40, 94
BRIUSOV, V. J. 63
BRTÁŇ, R. 20, 55, 66, 75, 94, 99
BUNČÁK, P. 50, 54
BYRON, G. G. 32, 61, 82, 83, 84, 86, 89, 97

C

CARLYLE, T. 33
ČEPAN, O. 94
CIRBUSOVÁ, J. 51
CROMWELL, O. 86

Č

ČAJAK, J. 52
ČECHOV, A. P. 67
ČEPAN, O. 50, 51, 52
ČIETEK, J. 77, 94
ČÚZY, L. 53

D

DERRIDA, J. 17, 98
DOBRUCKÝ, J. 8
DOLEŽAL, A. 83
DRUG, Š. 5, 75, 94

F

FELIX, J. 41, 45
FICHTE GOTTLIEB, J. 44

G

GACEK, M. 60
GÁFRIK, M. 10, 86, 94
GAŠPAR, T. J. 45, 55, 76, 94
GOLEMA, M. 94

H

HABAJ, M. 16, 94
HALAŠA, J. 8, 20, 36, 94
HAMADA, M. 13, 91, 94
HAMALIAR, J. I. 15, 50, 94
HAMULJAK, M. 19, 56
HAVLÍČEK BOROVSÝ, K. 69, 72, 74
HEINE, H. 28, 61
HLINKA, A. 79
HOLÉNIOVÁ, T. 72, 77, 94
HOLLÝ, J. 16, 19, 48, 56, 57, 58
HORÁK, J. 14, 23, 62, 81
HORVÁTH, T. 88, 94
HRUŠOVSKÝ, J. 94
HUČKOVÁ, D. 27, 97
HURBAN, V. K. 15, 48, 52
HÚSKA, M. A. 15
HVIEZDOSLAV, P. O. 10, 16, 52, 53, 54, 76

CH

CHALUPKA, S. 10, 54
CHALOUPECKÝ, V. 67
CHMEL, R. 17, 69, 94, 95
CHORVÁTH, M. 27, 52, 54, 95
CHROBÁK, D. 81, 95

J

JASPERS, K. 27, 95
JÉGÉ (Ladislav Nádaši) 46, 48, 52, 59
JESENIN, S. A. 63
JESENSKÝ, J. 28
JESOM, J. 10, 70, 86, 94, 95
JURČO, M. 38, 95

K

KADLEČÍK, I. 7, 12, 95
KÁLAL, K. 79
KARLOVSKÁ, H. 5, 14
KAROL XII. 57, 70
KERÉNYI, F. 10
KLEMENTIS, E. 19, 95
KMEŤKO, K. 19, 46

KOLLÁR, J. 19, 56, 58, 64, 66, 67
KOSTRA, J. 29, 47, 90
KRÁL, J. 78, 83
KRASKO, I. 29, 49, 52
KRČMÉRY-HORISLAV, A. 8, 56, 58
KRČMÉRY, H. 5, 8, 18, 22, 32, 38, 62, 78, 82, 95
KRČMÉRY, M. 8
KRČMÉRY, Š. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 100
KRČMÉRY-VRTELOVÁ, J. 8, 14, 20, 96, 97, 99
KRMAN, D. 56, 57, 70
KRŠÁKOVÁ, D. 27, 28, 40, 96
KUKUČÍN, M. 52, 79
KUPEC, I. 79, 96
KUZMÁNY, K. 19, 58, 95

L

LACKOVÁ-ZORA, A. 28
LERMONTOV, M. J. 63
LIBA, P. 96
LUHMANN, N. 44, 96
LUKÁČ, E. B. 4, 10, 13, 21, 22, 96
LUTHER, M. 57

M

MAETERLINCK, M. 33
MALLARMÉ, S. 28
MASARYK, T. G. 14, 16, 19, 24, 76, 77, 78, 81
MASARYKOVÁ, A. 81, 83, 87
MATUŠKA, A. 5, 52, 55, 60, 87, 96
MAŤOVČÍK, A. 4, 5, 8, 24, 25, 94, 96, 97
MAUROIS, A. 86, 97
MEČIAR, S. 29
MEDNÍK, J. 29
MELANCHTON, P. 57
MÉSZÁROS, O. 40, 42, 44, 97
MIKO, F. 83
MIKULA, V. 4, 97
MILČÁK, M. 35, 97
MISTRAL, F. 28, 61, 62,
MISTRÍK, L. 87
MNICH, R. 98, 100
MOYSES, Š. 19, 58, 95
MRÁZ, A. 18, 52, 61, 97
MUKAŘOVSKÝ, J. 13
MUSSET, A. 61

N

NĚMCOVÁ, B. 72
NIETZSCHE, F. 8, 11, 12, 20, 23, 69, 85, 86, 95, 97
NIŽNÁNSKY, J. 50, 95

O

OČENÁŠOVÁ-ŠTRBOVÁ, S. 41, 97
OKÁLI, D. 75
ONDREJOV, L. 87

P

PATERA, L. 72, 97
PETŐFI, S. 10
PETRÍK, V. 5, 11, 12, 13, 20, 27, 40, 50, 55, 60, 71, 74, 75, 76, 96, 97
PODHRADSKÝ, J. 9, 11, 57
PRAŽÁK, A. 45, 67, 78, 95
PODJAVORINSKÁ, L. 52
PUŠKIN, A. S. 63

R

RÁZUS, M. 15, 18, 19, 79, 97
RÉVAI, F. 56
ROUGEMONT, D. 36, 97
ROUSSEAU, J. J. 17, 82, 85, 86, 89, 98
ROY, V. 49
ROYOVÁ, K. 24
RUPPELD, M. 15
RÚFUS, M. 45, 97

S

SEDLÁK, I. 95, 100
SHELLEY, P. B. 86
SCHMIDT, E. K. 9
SCHOPENHAUER, A. 12
SILVÁN, J. 48, 56, 57
SLÁDKOVIČ, A. 16, 56, 72
SMÉKAL, V. 21, 22, 24, 98
SMREK, J. 10, 15, 16, 28, 45, 46, 47, 90, 98
SOKOLOVÁ-SEIDLOVÁ, V. 71
SOLOMON, C. R. 17, 21, 98
SOLOVJOV, S. V. 44, 98
STÓRIG, J. H. 12, 98
STRAUSS, P. 24, 25, 63, 68, 98
SZYMONIK, D. 98, 100

Š

ŠAFÁRIK, P. J. 19, 56, 69
ŠEVČENKO, T. 67
ŠKULTÉTY, J. 15, 18, 19, 22, 23, 55, 57, 66, 67, 72, 78
ŠKULTÉTYOVÁ-PIKULOVÁ, L. 57, 84

ŠOLTÉSOVÁ, E. MARÓTHY 72
ŠROBÁR, V. 52, 79
ŠTEFÁNEK, A. 68, 73
ŠTEVČEK, J. 56, 85, 87, 98
ŠTŮR, L. 56, 69, 71, 72, 73, 74, 96
ŠVANTNER, J. 12, 60, 98

T

TAJOVSKÝ, J. G. 52
TATÁR, J. (J. T.) 9, 35, 63, 64, 72, 98
THÁKUR, R. 12
TETMAJÉR, K. P. 63
TILLE, V. 22
TOLSTOJ, A. 67
TOMÁŠIK, S. 74
TOMČÍK, M. 4, 21, 24, 27, 35, 36, 46, 98
TOMPA, M. 10
TYČINA, P. 67

Ú

ÚLEHLA, J. 68

V

VAJANSKÝ, S. HURBAN 8, 66, 84, 88, 89, 98
VALENTOVIČ, Š. 94
VANOVIČ, J. 4, 8, 25, 99
VANŠOVÁ, T. 52
VÁŽNY, V. 23
VLČEK, J. 14

W

WINKLER, T. 67, 72, 78, 99
WOLKER, J. 67

Z

ZAMBOR, J. 27, 38, 39, 99
ZELENKOVÁ, A. 5, 8, 14, 22, 24, 25, 81, 82, 83, 89, 99
ZOCH, C. 56

Ž

ŽUPANČIČ, O. 63

Umelecký profil Štefana Krčméryho

Autor: doc. PaedDr. Jozef Tatár, PhD.

Recenzenti: doc. PhDr. Augustín Maťovčík, DrSc.
doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc.

Jazyková korektúra: doc. PaedDr. Július Lomenčík, PhD.
Nemecké resumé: Mgr. Jana Lauková, PhD.
Návrh obálky: Mgr. Hana Odokienko Fodorová
Na obálke: kresba Ľ. Rambouskej z roku 1930.
Náklad: 100 ks
Rozsah: 106 strán
Vydanie: prvé
Formát: A5

Vydalo: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Edícia: Filozofická fakulta
Tlač: EQUILIBRIA s. r. o., Košice

ISBN 978-80-557-0949-9